

Світ, 1992. – 102 с.

5. Швед М.С. Розвиток екологічного мислення студентів університету в процесі професійної підготовки: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Марія Степанівна Швед. – Львів, 1997. – 211 с.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК ІЗ ЗООЛОГІЇ

*М.В. Хроленко, О.О. Петренко
Глухів, Україна*

У національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено, що система освіти має забезпечувати всебічний розвиток особистості на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів та потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, оволодіння засобами практичної та пізнавальної діяльності [3]. Ці завдання реалізуються в вищому навчальному закладі під час вивчення студентами різних навчальних дисциплін, зокрема зоології.

Програмою курсу «Зоологія» передбачено виконання ряду завдань, серед яких особлива увага приділяється формуванню та удосконаленню практичних умінь і навичок у студентів. Головними серед них є: вміння розпізнавати частини клітин, тканин, органи тварин тощо; вміння аналізувати головні ознаки тварин різних таксономічних груп; вміння порівнювати певні біологічні об'єкти й процеси, знаходити в них ознаки подібності й відмінності; вміння встановлювати зв'язки між будовою та функціями клітин, тканин, органів та їх систем в тваринних організмах тощо.

Вироблення зазначених умінь дає змогу вільно оперувати поняттями й фактами, вдосконалюючи такі розумові операції, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, встановлення взаємозв'язків, формування висновків світоглядного характеру.

У галузі методики викладання біології проблема формування та удосконалення практичних умінь і навичок розглядається у наукових працях М.М. Верзіліна, О.Д. Гончара, В.М. Корсунської, І.В. Мороза, А.В. Степанюка та інших.

Аналіз наукового фонду з проблеми формування та удосконалення практичних умінь і навичок особистості дозволяє виділити провідні напрямки її дослідження, а саме:

- формування та удосконалення практичних умінь і навичок як необхідної умови розумового розвитку особистості (Г. Сковорода, М. Пирогов, К. Ушинський, М. Корфа та ін.);
- вивчення характеру практичних умінь і навичок, шляхів та методів їх формування (К. Ушинський, С. Миропольський, Х. Алчевська, А. Мягков, Е. Бровкін тощо);
- розкриття закономірностей генезису і ієрархії формування практичних умінь і навичок (Л. Виготський, М. Скаткін, І. Харламов, М. Данилов, А. Тихомиров, ін.);
- співвідношення понять «вміння» та «навичка» (К. Корнілов, К. Платонов, М. Левітов, П. Рудик, М. Риков, тощо);
- вивчення типології практичних умінь і навичок (С. Батишев, В. Леднев, А. Дьомін, М. Верзілін, В. Корсунська, І. Мороз).

На сучасному етапі досліджено теоретичні та практичні основи формування та удосконалення практичних умінь і навичок, однак недостатня увага приділяється проблемі формування спеціальних умінь і навичок під час проведення лабораторних занять дисциплін природничого циклу [1, с. 135].

Метою даної статті є розкрити значення навчальних завдань і задач у формуванні практичних умінь та навичок студентів та навести приклади таких завдань з курсу «Зоологія».

Проведений аналіз досліджуваної проблеми переконує, що у вітчизняній педагогічній і психологічній науці поняття «вміння» еволюціонувало від незавершеної, недосконалої навички до вищої категорії і в сучасній психолого-педагогічній літературі (В.А. Козаков, Н.В. Кузьміна, А.І. Кузмінський, Р.С. Немов, В.Л. Омеляненко, І.П. Подласий, М.М. Фіцула, І.В. Хом'юк та ін.) Уміння розглядається як здатність людини свідомо і самостійно виконувати діяльність, що ґрунтується на раніше засвоєних знаннях та навичках, а навичка – як автоматизована дія (компонент уміння), хоча іноді науковці все ще підпорядковують уміння навичці (Н.П. Волкова, С.П. Максимюк, М.Д. Ярмаченко та ін.), що вказує на невіршеність цієї проблеми остаточно й існування різних підходів до розгляду понять. Варіативність тлумачення навички і вміння свідчить про деяку суб'єктивність трактування їх змісту, відсутність єдиної концепції. Навички у складі умінь є необхідними компонентами будь-якої діяльності, оскільки завдяки навичкам – елементарним актам, що не потребують регуляції, – свідомо діяльність людини спрямовується на вирішення складних завдань, проте жодна з форм людської діяльності не може бути зведена до простої механічної суми навичок [2, с. 69].

Ми вважаємо, що вміння є поняттям, похідним від категорії діяльності, а навичка – від категорії дії, для більшої точності у вживанні зазначених категорій доцільно вважати вміння елементом діяльності, а навичку – автоматизованим компонентом уміння. Відповідно до зазначеної теорії діяльності, навичкою є автоматизована операція, тобто автоматизований спосіб виконання дії, а вміння – це володіння операціями та прийомками.

Загальні принципи методики формування вміння полягають у тому, що вміння повинні відповідати

характеру навчального матеріалу. Тому важливо визначити системи пізнавальних умінь, котрі необхідно виробити у процесі вивчення конкретного розділу, теми. Методика навчання повинна забезпечити оволодіння способами дій, які можна використовувати у кожній новій ситуації, конструюючи нові способи дії (нові прийоми) на основі раніше засвоєних. Формування вмін передбачає використання спеціальних методичних прийомів, без яких неможливо активізувати навчально-пізнавальну діяльність.

Практичні вміння та навички формуються передусім під час виконання певних завдань. На лабораторних заняттях із зоології можна використовувати різні види таких завдань, у процесі розв'язання яких у студентів розвивається вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, порівнювати та узагальнювати, знаходити відповідність, вміння та навички аналітичного і творчого мислення тощо. Нижче наведено приклади відповідних завдань.

1. На живому об'єкті «Тритон звичайний», чучелах, вивчіть зовнішню будову земноводних. Зверніть увагу на фотоілюстрацію у зошиті «Тритон звичайний». На малюнку позначте: відділи тіла, органи, що розміщені на голові. Визначте і запишіть адаптації до середовища існування.

Тритон звичайний (*Triturus vulgaris*)

Адаптації до умов існування:

2. Визначте прогресивні ознаки внутрішньої будови птахів у порівнянні з рептиліями.
3. Заповніть таблицю.

Скелет ссавця

№ п/п	Відділи скелета	Будова	Функції
1.	Череп: Мозковий відділ		
	Вісцеральний відділ		
2.	Хребет: Шийний відділ		
	Грудний відділ		
	Попереково-крижовий		
	Хвостовий відділ		
3.	Передня кінцівка		
7.	Пояс передніх кінцівок		
8.	Задня кінцівка		
9.	Пояс задніх кінцівок		

4. За музейними експонатами, таблицями, муляжами, ілюстраціями розгляньте і визначте особливості будови та життєдіяльності представників ряду Ластоногі. Узагальнені дані занесіть до таблиці. Зверніть увагу на деяких представників даного ряду, зображених на малюнку 2.

1

2

Мал. 2. Ластоногі. 1 – гренландський тюлень; 2 – морж.

Загальна характеристика ряду Ластоногі

<i>Родина</i>	<i>Особливості будови та життєдіяльності</i>	<i>Представники</i>
<u>Справжні тюлені</u>		
<u>Вухаті тюлені</u>		
<u>Моржі</u>		

5. Розгляньте будову головного мозку риб. На малюнку 5 домалюйте: нюхові капсули, нюхові нерви, нюхові долі, довгастий мозок, спинний мозок, ромбоїдальну ямку. Позначте півкулі переднього мозку, зорові долі, мозочок. Запишіть, за що відповідає кожний із відділів головного мозку у риб.

Мал. 5. Головний мозок риб

Передній мозок відповідає за _____
 Середній – _____
 Довгастий – _____
 Проміжний – _____
 Мозочок – _____

Отже, у ході виконання студентами запропонованих нами завдань, успішно формуються та удосконалюються практичні вміння та навички розпізнавати частини клітин, тканин, органи тварин тощо; аналізувати головні ознаки тварин різних таксономічних груп; порівнювати тваринних організмів, знаходження в них ознак подібності та відмінності; встановлення зв'язків між будовою та функціями клітин, тканин, органів та їх систем в організмах тварин. Всі зазначені практичні вміння та навички є важливими складовими навчально-виховного процесу, оволодіння якими сприяє всебічному розвитку студента, як майбутнього викладача.

Література

1. Бойко Е. И. Еще раз об умениях и навыках / Е. И. Бойко // Вопросы психологии. – 1957. – № 1. – С. 133-139.
2. Левинов А. М. О содержании понятий «навык» и «умение» / А. М. Левинов // Советская педагогика. – 1980. – № 3. – С. 68-72.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2001. – 24 с.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ УЧНІВ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ

*І.С. Чернова
Полтава, Україна*

У Державному стандарті зазначено, що «система шкільної освіти в галузі іноземної мови перш за все має формувати в учнів уміння іншомовного спілкування, а за роки початкової освіти діти мають набути достатній особистий досвід культури спілкування і співпраці у різних видах діяльності» [2].

Згідно з чинними програмами, оволодіння учнями іншомовним спілкуванням у межах навчального предмету «Іноземна мова» передбачає розвиток у них певного рівня мовленнєвої компетентності, яка визначається як сукупність таких мовленнєвих умінь школярів:

- 1) здійснювати усне спілкування в типових ситуаціях навчально-трудої, побутової та культурної сфер спілкування;
- 2) розуміти основний зміст автентичних текстів;
- 3) читати й розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним ступенем розуміння їхнього змісту (читання з розумінням основного змісту, читання з повним розумінням змісту);
- 4) фіксувати та передавати письмово необхідну інформацію [1].

Мовленнєва компетентність учнів – це поняття комплексне. Воно охоплює цілу систему вмінь (уміння сприймати, відтворювати і створювати усні, письмові монологічні й діалогічні висловлювання різних типів, стилів і жанрів мовлення), що слугуватимуть учням для спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Оскільки, головною метою навчання іноземної мови у навчальних закладах є спілкування за допомогою мови, що вивчається, навчальний процес у загальноосвітньому навчальному закладі поділяється на три рівні:

навчальний процес початковий – 2-5 класи,